

BO‘LAJAK MAKTABGACHA TA‘LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHILARINING KASBIY TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHNING METODIK TA‘MINOTI

Ashirova S.B.

Shahrisabz davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Tayanch so‘zlar: metodik ta‘minot, o‘quv metodik ta‘minot, dasturiy ta‘minot, texnik ta‘minot, didaktik ta‘minot, tashkiliy ta‘minot.

Ключевые слова: методическое обеспечение, учебно-методическое обеспечение, программное обеспечение, техническое обеспечение, дидактическое обеспечение, организационное обеспечение.

Key words: methodological support, educational methodological support, software, technical support, didactic support, organizational support.

Har qanday sohada ma‘lum darajada muvafaqqiyatga erishish uchun o‘sha sohaning ta‘minlanish darajasi yuqori bo‘lishi lozim. Bu mavzuga oid hayotiy haqiqatlarni biz har kuni hayotiy jarayonlarda ko‘ramiz. Inson faoliyatlarining asosiy mazmunini belgilovchi ta‘lim sohasida ham bu masala har doim asosiy masalalardan bir sifatida e‘tibor markazimizda turadi. Ta‘lim tizimini metodik ta‘minlash o‘qitish materiallari to‘plami bo‘lib u barchasi gumanitar fanlar va san‘at sohasi, ijtimoiy fanlar, biznes va huquq, fan va muhandislik ishi, ishlov berish texnologiyasi va qurilish, qishloq xo‘jaligi, sog‘liqni saqlash sohalari uchun ham berdek ta‘luqli masala hisoblanadi.

Mavzuga oid manbalarni o‘rganib chiqish natejasida maqola mavzusining asosiy mazmuni bo‘lgan “Pedagogik dasturiy ta‘minot” masalasi turli manbalarda turlicha talqin etiladi, ammo ko‘pchilik olimlarning fikrlari o‘xshashdir. Misol uchun, Kuxtin D. V “Pedagogik dasturiy ta‘minot ta‘lim tizimini o‘rganish jarayonida foydalanish uchun mo‘ljallangan alohida dastur va dasturiy paket hisoblanadi” deb ta‘riflaydi. N. N. Gorlushkina esa “Pedagogik dasturiy ta‘minot kompyuter va telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish asosida o‘quv jarayonini texnologik qo‘llab-quvvatlash” deb

ta'kidlaydi. Mazkur muammo ustida ilmiy izlanishlar olib borgan mutaxassislar fikriga ko'ra pedagogik dasturiy vositalarni quyidagilarga ajratish mumkin:

- o'rgatuvchi dasturlar – talabalarning bilim darajasi va qiziqishlaridan kelib chiqib yangi bilimlarni o'zlashtirishga yo'naltiradi;
- test dasturlari – egallangan bilim, malaka va ko'nikmalarni tekshirish yoki baholash maqsadlarida qo'llaniladi;
- mashq qildirgichlar - avval o'zlashtirilgan o'quv materialini takrorlash va mustahkamlashga xizmat qiladi;
- virtual o'quv dasturlar-o'qituvchi ishtirokidagi masofaviy o'quv muhitini shakllantiruvchi dasturlarni qamrab oladi;

O'rganilgan dabiyotlar va ilmiy tadqiqot ishlarini o'rganish natijasida shu narsa ayyon bo'ldiki bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishning metodik ta'minotiga qo'yilgan talablar mavjud:

Metodik ta'minotga qo'yiladigan didaktik talab-ilmiylik, tushunarlik, qat'iy bayon etilishi, uzluksizlik, yaxlitlik, iterfaollik va boshqalar;

Metodik ta'minotga qo'yiladigan metodik talab-har bir fanning o'ziga xosligini hisobga olish, axborotning zamonaviy metodlarini o'zaro bog'lash, o'zaro aloqadorlik, turli-tumanlik;

Metodik ta'minotga qo'yiladigan psixologik talab-idrok etish, tasavvur, motivatsiya, xotira, tasavvur, yosh va individual xususiyatlarning hisobga olinishi;

Metodik ta'minotga qo'yiladigan estetik talab-tartiblilik va ifodalilik, bezashning funksional talablarga mosligi; [8].

Metodik ta'minot-maktabgacha ta'lim tashkilotlari, umumta'lim maktablari, professional ta'lim texnikumlari, oliy ta'lim muassasalari uchun yaratilgan milliy o'quv dasturlari, xorijiy ta'lim adabiyotlari, fan texnika sohasi yutuqlari, axborot texnologiyalar vositalari va ommaviy axborot kamunikatsiya matreallari misolida ko'z oldimizda gavdalanadi. Ayniqsa ta'lim sohasining natejadorligi bu sohaning metodik ta'minotiga ko'p jihatdan bog'liq sanaladi. Ta'lim sohasida metodik ta'minot tushunchasi asosan to'rtta qisimga ajraladi.

1. O'quv-metodik ta'minot
2. O'quv-dasturiy ta'minot
3. Didaktik ta'minot
4. O'quv tashkiliy ta'minot

O'quv-metodik ta'minot tarkibida sohaga oid bo'lgan o'quv dasturlari, darsliklar, o'quv va uslubiy qo'llanmalar misol bo'la oladi. O'quv metodik ta'minotni tashkil qiluvchi manbalar orasida asosiy o'rin darslik va o'quv

qo'llanmalarga ajratiladi. Qolgan o'quv-metodik ta'minot vositalari darsliklar bilan yaqindan bog'langan bo'lib, darslikdagi g'oyalarni tushuntirish va rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quv-metodik ta'minot manbalari tarkibiga davriy nashrlardagi manbalar ham ta'lluqli bo'lib ularga, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, Maktabgacha va maktab ta'limi vazirliklari tomonidan nashr etiladigan uslubiy materiallar va me'yoriy hujjatlar ham misol bo'la oladi. O'quv-metodik ta'minot manbalari orasida keng tarqalgan va hozirgi davrda juda muhim bo'lishga ulgurgan o'quv-metodik ta'minot elektron o'quv-metodik materiallardir. Elektron o'quv-metodik matreallar foydanishga nisbatan bir qancha qulayliklarni o'zida mujasamlashtirganligi bilan ajralib turadi. Bugungi kunda foydalanuvchilar tomonida elektron o'quv-metodik qo'llanmalarga nisbatan ehtiyoj katta.

Biz o'rganayotgan ilmiy muammo mavzusiga oid bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirish metodikasiga oid bo'lgan darsliklar hamda o'quv qo'llanmalar sonni anchagina. Misol uchun Axmetjanov M. M. va boshq. tomonidan yaratilgan "Kasbiy ta'lim metodikasi" darsligi bo'lib bu darslikda mualliflar kasbiy ta'limi metodikasining asosiy tushunchalari, uning asosiy qonuniyatlari va ta'lim jarayoni, o'qituvchi va talaba shaxsi faoliyatini uyg'unlashtirish texnologiyalari, ta'lim mazmunini tanlash tamoyillari, kasbiy ta'limning tashkiliy shakllari, o'qitish vositalari va ularning qo'llanishi, kasbiy ta'limni tashkil etishda innovatsion texnologiyalarini qo'llash, talabalarda umummehnat va kasbiy ko'nikma hamda malakalarni rivojlantirish jarayonida ta'lim vositalaridan foydalanish texnologiyasiga tavsif berilganligi bilan ahamiyatli bo'lib, bu darslik aynan mana shu mavzuga oid bo'lgan dasturiy vosita bo'la oladi [5]. A. I. Avazboyev va boshq. tomonidan yaratilgan "Kasbiy pedagogika" nomli qo'llanmada kasbiy ta'limning maqsadi va vazifalari; o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tizimida kasblar va mutaxassisliklar klassifikatsiyasi, kasbiy ta'limning mazmuni, uni tanlash va tahlil qilishning ilmiy-usubiy asoslari; kichik mutaxassislarning kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish qonuniyatlari; kasbiy ta'lim sohasida xalqaro tajriba mavzulariga oid manbalar keltirilgan bo'lib bu qo'llanma ham bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy faoliyatga bo'lgan tayyorgarligini rivojlantira oladigan metodik manba sanaladi. Bundan tashqari G. O. Ochilova tomonidan yaratilgan "Kasbiy kompetentlik" nomli o'quv qo'llanma mavjud mazkur o'quv qo'llanma kasbiy kompetentlik, zamonaviy pedagog modeli, kasbiy kompetentlikning metodologik asoslari, kasbiy kompetentlikni shakllantirishda pedagogik mahoratning o'rni va roli, ta'lim texnologiyalarini qo'llashda kasbiy kompetentlikning ahamiyati, kreativ yondashuv asosida kasbiy mahoratni

rivojlantirish yo'llari haqidagi ma'lumotlar bilan boyitilgan bu qo'llanma bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy mahoratni va kasbiga bo'lgan muhabbatini shakllantirishda foydalaniladigan adabiyot bo'la oladi.

Yuqorida nomlari qayd etib o'tilgan darslik va o'quv qo'llanmalar bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirish mavzusida olib borayotgan ilmiy izlanishlarimiz uchun metodik ta'minot bo'la oladi. Ta'kidlab o'tish joizki o'rganilgan adabiyotlar va manbalar o'rganilib chiqilishi natijasida aynan maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirish metodikasiga oid darslik yoki o'quv qo'llanma mavjud emas. Ko'rinadiki bu mavzu yuzasidan olib borilayotgan ilmiy ish natejalari amaliyotga tadbiq etilishi zarur.

Dasturiy ta'minot mazmuni sohaga oid yangi dasturiy mahsulotni ishlab chiqishda u yoki bu ma'lum dasturiy mahsulotdan foydalanish maqsadga muvofiqligini asoslab beradi. Dasturiy ta'minotlar tarkibini kompyuterlarning tayanch dasturiy ta'minoti va ma'lum bir mavzularini o'rganishga yordam beradigan pedagogik dasturiy vositalar kompleksini tashkil etadi. Sh. Pozilova mualifligi ostida yaratilgan "Pedagogik dasturiy vositalar" nomli o'quv qo'llanma mavjud bo'lib bu o'quv qo'llanmada pedagogik dasturiy vositalarni ta'lim jarayoniga tadbiq etish masalalari yoritilgan. Asosiy e'tibor pedagogik dasturiy vositalarning maqsad, vazifa va turlari, E-learning texnologiyalari elektron ta'lim resurslarini batafsil bayoniga qaratilgan bo'lib bu qo'llanma bo'lajak tarbiyachilar uchun kasbiy faoliyatga tayyorlovchi dasturiy qo'llanma bo'la oladi.

Didaktik ta'minot deganda ma'lum bir qonuniyat, tamoyillar va uni amalga oshirish shart-sharoitlariga asoslanadigan shaxsga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalar tushuniladi. Didaktik ta'minot-shaxsning axborot madaniyatini shakllantirish uchun didaktika, psixologiya, ergonomika, informatika va boshqa fan sohalarining muvafaqqiyatlariga asoslangan holda tashkil etilgan o'quv-uslubiy majmua tushuniladi. Didaktik ta'minot bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantiruvchi asosiy metodik ta'minot turlaridan hisoblanadi va u talabalarni o'quv faoliyati bilan birgalikda olib borilayotgan pedagogik amaliyotlarda ko'proq qo'llaniladi. Didaktik ta'minot tarkibini ko'rgazmali qurollar, oddiy tajribalar, multimedia vositalari va boshqalar tashkil etadi. Ko'rgazmali qurollarni talabalar pedagogik amaliyotlarda maktabgacha yoshdagi bolalarga oy va hafta mavzularini frontal mashg'ulotlar orqali tashkil etishda belgilangan mavzuni faqat eshitib emas balki ko'rib va amalda foydalanish orqali o'zlashtirishlari uchun foydalanadilar. Oddiy tajribalar olingan bilimlarni laboratoriya ishlari orqali natejasini ko'rish

va uning ahamiyatiga oid ma'lumotlarni uzoq vaqt eslab qolishlari uchun qo'llaniladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar qo'l mehnati va oddiy tajribalarga alohida qiziqish bildiradi. Multimedia bugungi kunda maktabgacha yoshdagi bolalarning eng asosiy tafakkurini tezlashtiruvchi vositalarning eng muhimi bo'lib, multimediadagi tasvir, ovoz va harakatning mujasamligi ularning mujizalarga boy olamiga ancha yaqin. Shu boisdan didaktik ta'minot bo'lajak soha mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishning metodik ta'minoti sifat va saviya jihatdan yuqori darajada bo'lishi zarur chunki bo'lajak soha mutaxassislari tanlagan mutaxassisliklarining eng asosiy jihatlari, asosiy mezonlarini, kasbiy va shxsiy talablarini metodik ta'minotning tarkibini hosil qiluvchi darsliklardan, o'quv qo'llanmalardan, zamonaviy dasturiy vositalardan, texnik vositalardan hamda tashkiliy vositalardan foydalanish orqali egallaydi.

Adabiyotlar:

1. A. Xodjaboyev, I. Husanov "Kasbiy ta'lim metodologiyasi" o'quv qo'llanma T.: "Fan va texnologiya" 2007-yil 192 bet.
2. D. Elmuratova, N. Misirova "Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari" o'quv qo'llanma "Guliston" 2021-yil 161 bet.
3. G. O. Ochilova «Kasbiy kompetentlik» o'quv qo'llanma T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi» 2021-yil 228 bet
4. I. M. Sirojiddinova "Kasbiy ta'lim metodikasi" o'quv qo'llanma Andijon "Noshirlik" 2021-yil 220 bet.
5. M. M. Axmetjanov, U. A. Urinov, Sh. S. Sharipova "Kasbiy ta'lim metodikasi" darslik Buxoro "Durdona" 2020-yil 496 bet.
6. M. H. Muslimov, N. A. Usmonboyev, D. M. Sayfurov, A. B. To'rayev "Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari" T.: 2015-yil 120 bet.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqola bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishning metodik ta'minoti mavzusida yoritilgan bo'lib maqolada metodik ta'minot tushunchasining mohiyati, metodik ta'minotning tarkibiy qismlari, ularning ahamiyati va ulardan ta'lim-tarbiyaviy jarayonlarda foydalanishning afzalliklari haqida so'z yuritilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье освещена тема методического обеспечения развития профессиональной подготовки педагогов будущих дошкольных образовательных организаций.

SUMMARY

This article covers the topic of methodical support for the development of professional training of teachers of future preschool educational organizations. to talk about.